

ACHTERGROND

Koning Carl XVI Gustaf van Zweden en koningin Silvia brachten eerder deze maand een staatsbezoek aan Nederland. Gedineerd werd er in het Paleis op de Dam, waar koning Willem-Alexander, koningin Máxima, prinses Beatrix en de Zweedse gasten een toast uitbrengen.

een jaar koning

- De koning is nu een jaar aan het bewind. Wat heeft hij bijgedragen aan het oranjegevoel? SP-Kamerlid Ronald van Raak denkt dat elke vorst zijn eigen accenten zet en invulling geeft aan het koningschap. 'Wilhelmina regeerde in tijd van crisis en oorlog, Juliana in de periode van opbouw en hervorming, Beatrix in de tijd van no-nonsense en zakelijkheid. Deze koning moet de tijdgeest opnieuw aanvoelen en vormgeven. Daar moet hij de ruimte voor krijgen. Het valt niet mee om koning te zijn van alle Nederlanders, het is een lastige taak.' Van Raak denkt dat 'het team' (dat bestaat uit de koning en de koningin) de continuïteit zal bewaken én meebewegen met de tijd. Dat denkt ook SGP-fractievoorzitter Kees van der Staaij. Hij heeft de koning inmiddels enkele keren gesproken en verklaart geen staatgeheim als hij zegt dat het hem opvalt hoezeer Willem-Alexander er blijk van geeft heel goed op de hoogte te zijn van het beleid. 'Hij is grondig voorbereid en weet wat er speelt. Naast de sociale kant van de koninklijke taken is er dat inhoudelijke aspect.'
- Het VVD-Kamerlid Brigitte van der Burg ziet de voorliefde voor de sport als een

- persoonlijke inkleuring bij Willem-Alexander. 'Dat is zijn passie en dat merk je ook aan de manier waarop hij invulling geeft aan het koningschap.'
- Ze wijst op nog een aspect waarin het staatsbezoek, in Nederland de koning, van groot belang is. 'Hij is een belangrijk ambassadeur van het Nederlandse bedrijfsleven. Bij het recente staatsbezoek van de Chinese president, voor het eerst aan ons land, zijn naast alle plichtplegingen ook goede zaken gedaan.'
- Henk te Velde, hoogleraar vaderlandse geschiedenis aan de Leidse universiteit, beaamt die waarneming. Het Nederlandse koningshuis spreekt tot de verbeelding. De historicus werd vorig jaar veel gebeld door buitenlandse journalisten toen de koning werd ingehuldigd. 'Van die koninklijke belangstelling kun je gebruikmaken en mijn indruk is dat Willem-Alexander dat ook graag wil. Hij wil wel dienen als smerolie voor de economie.'
- Te Velde ziet daarin een verschil met zijn moeder. 'Beatrix was meer van het staatsrecht en Willem-Alexander meer van de maatschappij, de BV Nederland.'

Het oranjegevoel leeft breed. Tweede Kamerleden vertellen wat zij doen op Koningsdag en blikken terug op het eerste jaar van de koning.

PIET H. DE JONG BEELD NOVUM / FREEK VAN DEN BEEK, FREEK VAN DEN BERGH, ROB VOSS, KOEN VAN WEEL

Oranjegevoel tus

Koningsdag wordt vandaag wereldwijd gevierd. Nederlanders in den vreemde bezoeken recepties, houden appeltaartwedstrijden, gaan naar picknicks en dansfeesten. In Nederland is het vooral een massaal feest met veel oranje geklede mensen op straat en druk bezochte vrijmarkten, hetzelfde oranje dat geassocieerd wordt met wedstrijden van het nationale voetbalelftal. Het oranjegevoel kan steeds een ander gezicht aannemen, zegt Henk te Velde, hoogleraar vaderlandse geschiedenis aan de Leidse universiteit. 'Het is een symbool waarop je een beroep kunt doen, maar waarop je lastig grip krijgt. Het is nooit een eenduidige stroming of partij. Wel is het maatschappelijk bruikbaar, laat de geschiedenis zien.' Het oranjegevoel leeft breed. Links en rechts in de Tweede Kamer doet mee. Op de werkkamer van SP-Kamerlid Ronald van Raak, staan een paar blikken met Wilhelmina-pepermunten uitnodigend op tafel. 'Koningsdag vieren we allemaal, het is feest van en voor ons allemaal, niet gebonden aan religie of een bepaalde politieke stroming, zoals de 1 mei viering.'

Bergschenhoek om er 'sfeer en gezelligheid te proeven'. Ze vindt Koningsdag een 'bijzondere dag die uiting geeft aan een collectief gevoel'. Een dag waarop heel Nederland 'bij' is.

De SGP-leider Kees van der Staaij voelt zich vandaag verbonden met de geschiedenis van Nederland, vooral de historische band met het erfelijk koningshuis. 'Dat voel ik nog sterker op Prinsjesdag. Dan komt voor mij het oranjegevoel nog dichterbij in het contact tussen parlement en Koning.' Op deze dag zijn er in huize Van der Staaij tradities die in ere worden gehouden. Bij het kijken naar de bezoeken die de koninklijke familie aflegt, geniet het gezin van een oranje tompouce. Verder is er het gezinsgebed waarin vandaag speciaal voorbede wordt gedaan voor de leden van het Koninklijk Huis.

nationale feestdag

Peter Jan Margry weet alles van feesten en rituelen. Voor het Meertens Instituut onderzocht de hoogleraar volkenkunde ook het oranjegevoel en Koningsdag. 'Die dag is een waarlijk nationale feestdag geworden, waaraan alle bevolkingsgroepen meedoen.' Margry ziet de feestdag als een 'dag van verzoening' tussen het volk en het koningshuis. Want een erfelijk instituut als de monarchie staat op gespannen voet met de democratie, waar het volk uiteindelijk de baas is. In die spanningsvolle relatie heeft Koningsdag als nationale feestdag een belangrijke plaats. 'Op deze dag wordt alles even op zijn kop gezet, het is een feest van omkering, zoals bij carnaval. Gewone mensen nemen de straat over, de vrijmarkt is daarvan het symbool. In vroegere tijden betoonde het volk eer aan de koning. Nu komt koning Willem-Alexander met koningin Máxima naar het volk toe.' Op deze bijzondere dag, zegt Margry, is de vorst deel van de burgerij. Hij pakt de (koninklijke) bus of trein en mengt zich onder het gewone volk. Daar doet hij mee aan allerlei, vaak ongemakkelijke, spelletjes tot en met wc-pot gooien toe. Het element van de omkering van de macht zit hem vooral in de milde spot en kritiek die op een dag als vandaag wordt geuit. 'Op vrijmarkten kun je eieren gooien naar prins pils of naar een koningin met een stijfgespoten kapsel. Vorig jaar was er op het Amstelveld een troon neergezet met een lakei ernaast. Het publiek kon daarin gaan zitten met de *Financial Times* in de handen. Zo wordt het

Met een oranje tompouce voor de tv en speciale voorbede in het gezinsgebed.

Feesten die samenbinden zijn belangrijk, vindt Van Raak en Koningsdag is zo'n moment. Maar was de SP niet republikeins van huis uit? Dat wel, de SP vindt nog steeds dat in principe elke ambtsdrager, dus ook het staatsbezoek, moet worden gekozen. 'Maar je moet geen dingen repareren die niet stuk zijn, het systeem met de erfelijke monarchie in Nederland werkt goed.' Zelf gaat Ronald van Raak vandaag Amsterdam in. Hij houdt niet van de massaliteit, maar weet wel 'leuke hoekjes' te vinden waar het rustig is en hij rommelmarkten kan afstruinen. Brigitte van der Burg, VVD-Kamerlid, gaat na de tv-uitzending van het koninklijk bezoek naar de vrijmarkt in

Overhandiging van het 'Droomboek' aan koning en prinses op Paleis Het Loo. Nederlanders konden in de aanloop naar het koningschap dromen voor Nederland beschrijven en insturen.

Koning en koningin begonnen vorig jaar in hun nieuwe rol met een provincietour. De laatste etappe was Den Haag en ook daar was de ontmoeting met de bevolking spontaan.

sen vorst en voetbal

koningshuis de spiegel voorgehouden en verbeeld dat het volk ten diepste de baas is.' De boodschap erachter is dat het prima gaat zo, maar dat de koninklijke familie zich niet te veel moet verbeelden. Zo heeft deze geritualiseerde feestdag een staatkundige betekenis gekregen. Door de omkering van de macht, met spot en kritiek, wordt het systeem bevestigd en de monarchie versterkt.'

oranjevoel in meervoud

Volkenkundigen onderscheiden verschillende types oranjevoel. Het eerste is de associatie met sport, vooral sinds 1988, toen het Nederlands voetbalelftal Europees kampioen werd. Een op de drie Nederlanders beleeft dát als het oranjevoel. 'De kleur oranje is nationaler dan de rood-wit-blauwe vlag', constateert Margry. Bij dat oranjevoel horen sporthelden, maar ook een astronaut als André Kuipers, die een van de herauten was bij de inhuldiging van koning Willem-Alexander een jaar geleden. De rest van de Nederlanders ervaart oranjevoel

'Op vrijmarkten eieren gooien naar prins pils of een koningin met stijfgespoten kapsel.'

lens bij het Koninklijk Huis, of een mengeling van dat huis en de Nederlandse natie. Net als Margry deed Henk te Velde, hoogleraar vaderlandse geschiedenis aan de Leidse universiteit, onderzoek naar het oranjevoel. Ze publiceren hun onderzoek in het deze week verschenen boek *Oranje onder. Populair oranjisme van Willem van Oranje tot nu*. Te Velde zegt dat, hoewel het oranjevoel verschillende vormen en uitingen kan aannemen, er wel een continue lijn in zit. 'Dat is de verbondenheid met de familie, de gedachte dat er een band is tussen de Oranjefamilie en het gewone volk.' ♦

Willem-Alexander, nog als kroonprins, doet in 2012 tijdens Koninginnedag in Rhenen mee aan het traditionele wc-pot gooien.

